

Veijo Hänninen

*Rautalammin
Mäntytaipaleen torpparit*

Riitalle

Veijo Hänninen

RAUTALAMMIN MÄNTYTAIPALEEN TORPPARIT

© 2021 Veijo Hänninen

Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN: 978-9-5280-4547-2

Aluksi

Tämä kirjanen on syntynyt sukututkimuksen innoittamana. Sukupolvien ketju noin 1700-luvulle asti on nykyään netistä löytyvien historiallisten kirkonkirjojen avulla varsin helposti tehtävissä. Alkuun on tietenkin päästävä nykypäivästä reilun sadan vuoden taakse netistä löytymättömien arkistojen yli. Sen ylittämiseen tarvitaan muita omaislähteitä.

Tekstissä olen ajatellut, että se tutustuttaisi samalla kirkonkirjojen sisältöön. Vanhimmat osat kirkonkirjoja ovat ruotsinkielisten papiston luomaa, joten nimet ovat nykysuomea ajatellen välillä varsin vaihtelevia. Lisäksi ole sisällyttänyt tekstiin joitakin sen aikaisia teknisiä ilmaisuja. Oma lukunsa muodostavat kirjapitäjien aikanaan kehittämät lyhenteet. Niiden selvittämiseen löytyy apua monista netistäkin löytyvistä sukututkimuksen oppaista.

Kun varsinaisen sukupolvien ketju on selvinnyt, lavenee kiinnostus myös ympäristöön missä nuo sukupolvet ovat eläneet. Siihen tarvitaankin sitten erilaisten historiallisten lähteiden tutkimista.

Tässä työssä tarkasteltu suku eli pitkään samalla paikkakunnalla ja saman torpan piirissä Rautalammilla. Tätä sukua määrittänyt aihe oli torpparius ja maatalouden kehitys kaskikaudesta torpparien vapauttamisen kautta syntyneeseen pienviljelijöiden elämänmuotoon.

Veijo Hänninen

Helsingissä 8.4.2021

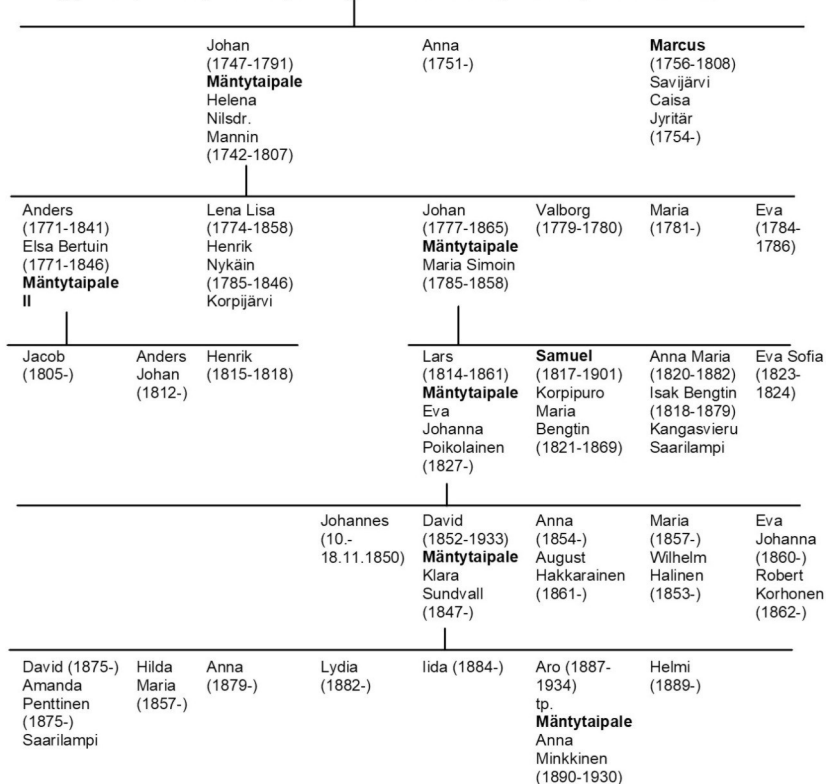
Kuva Vesannon Torpparimuseolta

Sukututkimus Rautalammin Mäntytaipaleen Hännisen suvun viisi sukupolvea kestäneestä torppariudesta sekä aiheeseen liittyvien aikakausien historiasta ja elinolosuhteista.

Sisällysluettelo

Ryntäys Rautalammille.....	8
Savijärven torpparit.....	14
Mäntytaipaleen torpan synty.....	16
Aaron kausi viidettä sukupolvea.....	60
Mäntytaipaleen toinen polvi.....	24
Kolmas sukupolvi.....	27
Aikakausi vaihtuu.....	36
Katovuodet niittävät satoaan.....	38
Neljäs sukupolvi.....	48
Viides sukupolvi.....	56
Taavetti nuorempi.....	56

Georg (Ifvarss.) Hännin (1711-1785) Valborg Pehrsdr. Liimatain (1712-1785) Liimattala

Marcus (1756-1808) Caisa Jyritär (1754-) Savijärven torppa

Anna Stina (1783-)	Maria (1875-)	Johan (1787- 1791)	Henrik (1793-)	Marcus & Carin (1793-)	Matts (1797-)
-----------------------	------------------	-----------------------	-------------------	---------------------------	------------------

Samuel (1817-1901) Maria Bengtín (1821-1869) Korpipuron torppa

Catharina (1841-)	Anna Lisa (1843-)	Staffan (1846-)	Helena Sofia (1849-)	Erika (1853)	Samuel (7.10.- 17.11.1856)	Maria (1858-)	Johannes (1861-)
----------------------	-------------------------	--------------------	----------------------------	--------------	----------------------------------	------------------	---------------------

Ryntäys Rautalammille

Pohjois-Savon asuttaminen alkoi jo 1400-luvun lopulta ja 1500-luvulla asutus levittäytyi jo yli Pähkinäsaaren rauhan rajan. Vanha eräkäynnin päämuoto, turkisriistan metsästys oli keskiajan lopulle tultaessa saanut yhä enemmän väistyä kalastuksen ja kaukokaskeamisen tieltä.

Keskiajan lopulla savolaisten asutuksen rintamailla oli tultu murrosvaiheeseen. Savolaisten pääelinkeino perustui erä- ja kaskitalouteen, joka vaati käyttöönsä laajoja maa-alueita. Yhdellä kaskipaikalla voitiin kasketa vain kerran tai pari miespolvessa. Viimeistään 1530-luvulla savolaiset törmäsivät Kainuussa Oulunjärven rannoilla Limingan talonpoikien haukivesille. Seuraavaksi törmättiin hämäläisten erämaihin Keski-Suomessa.

Tuossa vaiheessa Kruunu puuttui asioihin. Oli havaittu savolaisten käyttökelpoisuus erämaiden asuttajina ja sitä ryhdyttiin kannustamaan. Erämaat julistettiin kruunun omaisuudeksi, jonne kenellä tahansa oli oikeus asettua asumaan. Asutus havaittiin parhaaksi keinoksi todistaa kiistanalaisten erämaiden kuuluminen Ruotsi-Suomen valtakuntaan.

Pääasiassa 1550-luvulla asutettiin sitten Keski-Suomi valtaosaltaan savolaisin voimin, niin että Rautalammin uudisasutuspitäjä perustettiin 1561. Aikoinaan, laaja, lähes koko Keski-Suomen läänin käsittänyt Rautalampi on sittemmin jakautunut 27 itsenäiseksi kunnaksi.

Savolaiskspansio huipentui niin, että he parin vuosikymmenen kuluessa valloittivat kiinteään suomalaisasutukseen laajemman alueen kuin koko Suomen siihenastisen asutushistorian kuluessa oli tapahtunut noin 1500 vuoden aikana.

Samalla kun savolainen uudisasutus kaksinkertaisti Suomen heimon asutusalueen, se oli myös merkittävä edellytys valtakunnan maantieteelliselle aluelaajennukselle. Uudisasutuksella oli taloudellistakin merkitystä, sillä se toi valtakuntaan yli tuhat uutta verotilaa.

Uudisasutuksen mukaansa vetäneitä

Taito Piironen tekemä sukututkimus Rautalammin ja Tervaharjun Hännisistä kertoo, että vanhimmat tiedot Rautalammin Hännisistä löytyvät 1500-luvun verokirjoista. 1570-luvun asiakirjoissa mainitaan Rautalammilta Hännisten viisi perhettä.

Hänniset ovat tulleet Rautalammille todennäköisemmin savolaisen heimon kehkeytymisalueilta Juvan - Mikkelin seuduilta. He ovat siten olleet mukana siinä 1400-luvulla alkaneessa ja 1500-luvulla jatkuneessa suuressa savolaisten uudisasutusliikkeessä.

Uudet asumattomat alueet kiinnostivat koska luonnontiloissa olleissa metsissä käytetty huhtakaski oli paljon tuottoisampi kuin perinteisillä kituliailla peltotilkuilla silloisella tekniikoilla tehty viljely.

Piironen mukaan ylimalkaisenkin tarkastelun pohjalta näyttää siltä, että Rautalammin Hänniset ovat jo 1500-luvun lopulla olleet jakautuneet useaan ryhmään.

Isopappilan Savijärven torpan Hännisten esivanhemmista ei Piironen mukaan ole varmoina pidettäviä asiakirjatietoja kuin vasta 1600 ja 1700 -luvun taitteen tienoilta lähtien, kun taas Tervaharjun haaraa voidaan seurata melko luotettavasti 1600-luvun alkupuolelle asti. Edelleen Piironen toteaa, että isopappilan Hännisetkin ovat tervaharjalaisten kanssa samaa siikakoskelaista juurta.

Kirkonkirjat kertovat

Periaatteessa Luterilainen väestökirjanpito Ruotsissa ja Suomessa alkoi vuonna 1686 säädetyn kirkkolain myötä. Se määräsi rippikirjat, syntyneiden ja kastettujen, kuulutettujen ja vihittyjen sekä kuolleiden ja haudattujen luettelot pakollisiksi jokaisessa seurakunnassa.

Rippikirja laadittiin usein kymmenen vuoden ajanjaksolta ja merkittiin seurakuntalaiset kylittäin ja ruokakunnittain.

Rippikirjojen merkinnät tarkentuivat 1700-luvun puolivälissä, jolloin niihin merkittiin tietoja myös seurakuntalaisten syntymä- ja kuolinajoista, sosiaalisesta asemasta ja muuttomerkinnöistä.

Rautalammin pappilan kulmilta

Georg Jöran (Yrjö) Ifvarss. Hännin	1711 – 1785
Valborg Pehrsdr. Liimatain	1712 - 1785

Taito Piironen tutkimuksien mukaan Mäntytaipaleen Hännisien vanhin tunnistettu nimi olisi 1711 syntynyt Georg (Yrjö) Hänninen. Hän olisi lähtöisin aivan pappilan puustellin naapurista Liimattalasta eli myöhemmän Korholan kartanon alueelta.

Rippikirjojen sarjaan tulee katkos vuosilta 1714 ... 1747 aikojen sekavuuden takia. Tällöin tapahtui Suuren Pohjan sodan aikainen Venäjän miehitys Suomessa vuosina 1713 - 1721. Sitten oli ns. pikkuviha vuosina 1742 - 1743 oli Ruotsin hyökkäyksen eli hattujen sodan aiheuttama Venäjän miehitys Suomessa.

Rippikirjat jatkuvat Rautalammillä vuodelta 1748 alkaen vaikka vihittyjen ja syntyneiden lasten luetteloita on niiltäkin vuosilta joilta rippikirjat puuttuvat.

Sukututkimus Rautalammin Mäntytaipaleen Hännisen suvun viisi sukupolvea kestäneestä torppariudesta sekä aiheeseen liittyvien aikakausien historiasta ja elinolosuhteista.

BoDTM
BOOKS on DEMAND

www.bod.fi